

Лутай Н. В.,

Харківський національний економічний університет, м. Харків

Бесараб Т. П.,

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», м. Харків

МЕТОД CASE STUDY У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена проблемам використання методу case study при навчанні іноземної мови ділового та професійного спілкування. Основу методу складає актуальна, реальна проблемна ситуація зі світу бізнесу, що вимагає рішення шляхом обговорення. У статті аналізуються вимоги, які пред'являються до проблемних ситуацій, аналізуються переваги та труднощі застосування методу case study.

Ключові слова: *метод case study, мова ділового і професійного спілкування, комунікативна компетенція, професійно-орієнтоване навчання, комунікативна мета.*

Статья посвящена проблемам использования метода case study при обучении иностранному языку делового и профессионального общения. Основу метода составляет актуальная, реальная проблемная ситуация из мира бизнеса, требующая решения путем обсуждения. В статье анализируются требования, предъявляемые к проблемным ситуациям, анализируются преимущества и трудности применения метода case study.

Ключевые слова: *метод case study, язык делового и профессионального общения, коммуникативная компетенция, профессионально-ориентированное обучение, коммуникативная цель.*

The article is devoted to the application of case study method in teaching foreign languages for business and professional communication. This method is based on real-life situations related to business that must be solved by means of discussion. The requirements analysis for cases has been provided, as well as advantages and disadvantages of the case study method use.

Key words: *case study method, language of business and professional dialogue, communicative competence, professional and focused training, communicative purpose.*

У сучасному професійному навчанні студентів економічних і юридичних факультетів широко застосовується метод case study, або метод конкретних ситуацій – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (кейсів). Вперше він був застосований у навчальному процесі в школі права Гарвардського університету в 1870 р.; впровадження цього методу в Гарвардській школі бізнесу почалося в 1920 р. [6, с. 21].

Актуальність дослідження В даний час метод case study активно застосовуються у викладанні іноземної мови. Використання даного методу найбільш ефективно при навчанні студентів немовних вузів мови ділового спілкування і мови спеціальності.

Мета дослідження полягає у встановленні та розгляді особливостей застосування методу кейсів.

Метою методу case study є аналіз запропонованої викладачем конкретної ситуації і додаткових інформаційних матеріалів (з використанням потенціалу групи студентів), вироблення оптимального рішення і подання його аудиторії. Одного вірного рішення не існує, тому по закінченні презентацій може бути обраний кращий варіант рішення. Для навчання студентів велику цінність представляє сам процес аналізу ситуації та пошуку рішення. Цей метод, як зазначає німецький методист К. Нодарі, дозволяє учнем аналізувати різні реальні ситуації, роблячи акцент, в першу чергу, на при трансформаційних змін практичних умінь і навичок, і, таким чином, він не є простим відтворенням отриманих раніше теоретичних знань [7, с. 176]. Робота над проблемною ситуацією відбувається в групах студентів, і її можна умовах а но розділити на наступні фази:

- аналіз представленого матеріалу, формулювання проблеми;
- пошук і збір додаткової інформації (у разі необхідності);
- обговорення різних варіантів вирішення проблеми;
- вибір кращого варіанту рішення на основі порівняння всіх запропонованих варіантів;
- презентація та захист рішення.

Розглянемо докладніше дані фази. Аналіз матеріалу може проводитися з урахуванням конкретного питання або охоплювати всі аспекти ситуації, що залежить від формулювання завдання. Якщо кейс об'ємний, то знайомство з ним відбувається заздалегідь у вигляді самостійної роботи студентів. При першому читанні інформації у студента повинно скластися загальне враження про предмет кейса; важливо зрозуміти, знання з яких економічних дисциплін допоможуть вирішити ситуацію (проглядове читання). При повторному прочитанні пропонується, використовуючи навички селективного читання, відібрати ту інформацію, яка необхідна для вирішення кейса, виписати основні поняття, імена, цифри. Пізніше зосереджують свою увагу на докладній обробці лише необхідної інформації (читання з повним охопленням змісту), так як в кейсах спеціально часто дана надлишкова інформація. Якщо однією з цілей кейса є навчання роботі з різними джерелами інформації, то ця фаза необхідна. Обговорення різних варіантів рішення проблеми відбувається в групах (3-5 студентів). Якщо рівень мовної підготовки студентів досить високий, то обговорення відбувається іноземною мовою, в іншому випадку з метою економії часу обговорення може відбуватися рідною мовою. Викладач контролює цей процес. Навчання вести дискусію, висловлювати свою точку зору, аргументувати, доводити, заперечувати може відбуватися на заняттях на основі невеликих кейсів. Презентація рішення може бути представлена як в усній, так і в письмовій формі. Після усної презентації викладач організовує обговорення виступу, направляючи його в потрібне русло за допомогою питань. Проблема ситуація, в залежності від мети

і завдань навчання, може бути сформульована як коротко, так і представляти собою текст, обсяг якого може варіюватися від 0,5 до 3 сторінок. Головним є те, що ситуація повинна бути актуальною, взятої з життя реально існуючої компанії. «Кейсів може бути багато, але за будь-яких їх різновидах робота з ними має навчити студентів аналізувати конкретну інформацію, простежувати причинно-наслідкові зв'язки, виділяти ключові проблеми та (або) тенденції в бізнес-процесах» [2, с. 4]. Усі ситуації (cases) мають певну структуру: 1) опис ситуації (case); 2) завдання і питання для обговорення; 3) додатки з додатковою фактичною інформацією у вигляді документів, фотоматеріалів, графіків, таблиць, схем і т. п. Одним з перших, хто звернув увагу на потенціал методу case study в даній сфері, з'явився Девід Коттон, автор серії підручників «Market Leader». Однак слід зазначити, що, крім підручника Девіда Коттона (англійська мова), на ринку навчальної літератури фактично відсутні роботи з даної проблеми. Причиною цього є складний, трудомісткий процес підготовки конкретної ситуації (case). Викладач іноземної мови повинен вирішити дві проблеми: підбору ситуації зі світу бізнесу та методичної обробки даної ситуації, тобто адаптації її до потреб викладання іноземної мови. Відповідаючи на запитання, де брати конкретні ситуації (випадки), О. М. Зобов відповідає, що «найкращий шлях отримання конкретних ситуацій – народити їх самому» [2, с. 2]. Навіть для фахівців, які викладають економічні дисципліни, це є непростим завданням. Для викладачів іноземної мови більш прийнятним буде використовувати вже готові ситуації з підручників з маркетингу, менеджменту (і т. д.) і дидактизувати їх. Банку українських «кейсів» фактично не існує, тому найчастіше використовуються західні ситуації. З точки зору викладачів економічних дисциплін, це є недоліком, так як «такі навчальні ситуації служать «інтерпретацією» західних концепцій, які, у свою чергу, є «зліпком» ділового життя країн з розвинутою ринковою економікою. Україну важко віднести до таких країн» [6, с. 22]. Для викладання іноземної мови використання «західних кейсів» дає можливість познайомити студентів з реаліями закордонного світу бізнесу, нормами ділової західної культури. Застосування методу case study пред'являє високі вимоги до рівня підготовки студентів. З одного боку, вони повинні володіти певними знаннями зі спеціальних предметів, щоб вирішити case, а з іншого боку, володіти іноземною мовою на рівні B2-C1. Незважаючи на всі складнощі, метод case study має ряд переваг, що зробили його настільки популярним у викладанні іноземної мови ділового та професійного спілкування. Використання методу конкретних ситуацій дозволяє:

- враховувати професійні та особисті інтереси і потреби студентів, їх індивідуально-психологічні особливості;
- здійснювати контроль знань;
- застосовувати всі форми аудиторної роботи студентів: індивідуальну, парну, групову, фронтальну;
- розвивати всі види мовної діяльності: читання (оглядове, селективне, детальне), говоріння (монологічне, діалогічна мова), лист (складання плану, написання есе і т. д.), аудіювання і переклад;
- здійснювати міжпредметні зв'язки;
- стимулювати творчу активність студентів;
- формувати різні компетенції, необхідні студентам у майбутньому професійному житті.

Сьогодні все більш актуальним стає питання про те, що підготовка фахівців у будь-якій області повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. З точки зору такого підходу, метод конкретних ситуацій формує і розвиває цілий ряд «ключових компетенцій» [1, с. 34]. Сучасне трактування поняття «комунікативна компетенція» передбачає її складну структуру, що включає в себе мовну, предметну, соціокультурну, стратегічну, методичну компетенції. Лінгвістична (мовна) компетенція визначається як «потенціал лінгвістичних (мовознавчих) знань людини, що використовуються для спілкування» [4, с. 15]. Як зазначалося вище, застосування методу case study передбачає наявність у студентів певних базових знань з мови. При формуванні лінгвістичної компетенції за допомогою методу case study велика увага приділяється роботі над лексикою і граматичними структурами мови ділового та професійного спілкування. Основний акцент слід зробити на прагматичному аспекті текстів за фахом. Одним із завдань професійно орієнтованого навчання є формування у студентів уміння створювати логічно пов'язані, відповідні певній ситуації спілкування письмові та усні тексти. Метод case study дозволяє успішно вирішувати цю задачу. У світлі розвитку комунікативної компетенції студентів більшу увагу слід приділяти структурі, логіці побудови тексту за фахом і мовному поведінці комунікантів. Це сприятиме розумінню даних текстів, адже саме тексти за фахом характеризуються значною орієнтованістю на певну комунікативну мету. Викладач допомагає студенту виявити комунікативну мету тексту, комунікативні стратегії, тактики і мовні дії, використовувати для її досягнення, а також лексичні та граматичні засоби, що служать для їх реалізації. У зв'язку з вищесказаним, виникає питання, які саме мовні дії слід відпрацьовувати на заняттях з іноземної мови ділового та професійного спілкування для того, щоб розвинути комунікативну і професійну компетенцію студентів. Ми пропонуємо обмежити кількість таких дій основними, найбільш часто зустрічаються в текстах за фахом:

- викладати фактичний матеріал, викладати свою точку зору;
- давати визначення;
- пояснювати, витлумачувати;
- аргументувати, доводити;
- узагальнювати;
- класифікувати;
- робити висновки.

Цей перелік може доповнюватися з урахуванням особливостей конкретного тексту. Для презентації результатів та участі в дискусії необхідно навчити студентів:

- стверджувати;

- робити припущення, висувати гіпотези;
- висловлювати сумніви;
- оскаржувати точку зору опонента, заперечувати;
- обґрунтовувати свою думку;
- виражати згоду з точкою зору опонента;
- рекомендувати;
- висловлювати побоювання, застерігати від негативних наслідків.

Викладач повинен звертати особливу увагу на мовні структури, використовувані в мовних діях, відзначаючи їх специфіку для мови ділового спілкування. Наприклад, після читання тексту і його розуміння можуть слідувати репродуктивні вправи, спрямовані на передачу основного змісту прочитаного, при цьому вибір учнем того чи іншого мовного дії має відбуватись свідомо. Під розумінням прочитаного ми маємо на увазі те, що студент зрозумів основний зміст і логічні зв'язки тексту. Тому має сенс до роботи над окремими комунікативними інтенціями, мовними діями і мовними структурами докладніше зупинитися на структурному аналізі тексту [8, с. 7].

Наведемо приклад. Текст «Фінансова криза 2007 – 2009 рр.».

Вправа 1. Схематично уявіть структуру тексту (наприклад: теза – аргументи – приклади і т.д.). При цьому варто звернути увагу студентів на розбіжності у побудові російських і німецьких спеціальних текстів. Вправа 2. Завдання до тексту дано у формі запитань:

- 1) Дайте визначення поняттю «фінансова криза» (дати визначення).
- 2) Викладіть коротко історію виникнення та розвитку фінансової кризи. Які факти вплинули на його розвиток? (Викласти фактичний матеріал).
- 3) Які наслідки мав криза для банківської системи США? (Зробити висновки).
- 4) Як Ви вважаєте, чи мав фінансова криза негативні наслідки для світової економіки? (Висловити свою точку зору, аргументувати).
- 5) Як Ви думаєте, чи є ефективними заходи, прийняті урядом Німеччини для подолання наслідків кризи? (Висловити припущення, сумнів, впевненість).

Висновки та перспективи дослідження. Методична компетенція відноситься до одних з найважливіших компетенцій в сучасному професійному світі. В умовах вузу вона передбачає формування у студентів вміння та досвіду самостійного оволодіння мовою, оволодіння педагогічними технологіями самоосвіти, що включає в себе: усвідомлення своїх особистих і професійних комунікативних потреб; оволодіння технологіями «у сфері інтелектуальної переробки інформації» [3, с. 139]. Застосування методу case study дозволяє формувати і розвивати у студентів вміння працювати з різними видами довідкової літератури, словниками, вміння представити в схематичному вигляді отриману інформацію. Велика увага приділяється оволодінню логічними операціями аналізу і синтезу інформації з різних джерел. Презентація отриманих результатів і подальше їх обговорення формують у учнів здатність оцінювати свої і чужі дії. Предметна компетенція – це «предметно-змістовна сторона спілкування» [4, с. 6]. Предметна компетенція передбачає оволодіння студентами певним обсягом професійних знань, визначення базисних понять і категорій, необхідних для уникнення мовних проблем через відсутність достатніх знань з предмета. Рішення case на заняттях іноземної мови передбачає всебічне вивчення предмета проблемної ситуації в рамках основних курсів і дисциплін. Таким чином, на заняттях відбувається процес професійного спілкування іноземною мовою, під час якого студенти діляться з викладачем і один з одним своїми знаннями. Велике значення набуває розвиток соціальної та соціокультурної компетенцій. Як показує практика, у студентів недостатньо розвинені вміння і навички ділового спілкування рідною мовою. Метод case study формує і розвиває вміння працювати в команді, відповідальність за результат, навчає технікам вести переговори, аргументувати свою позицію, здійснювати презентацію. Таким чином, стоїть перед викладачем іноземної мови завдання – поєднати в рамках професійно орієнтованого уроку іноземної мови викладання іноземної мови спеціальності і певних аспектів економічних дисциплін – може бути успішно вирішена за допомогою використання методу case study. Продумана комбінація мовної та професійної складових сприяє розвитку мотивації у студентів. Метод case study дозволяє не тільки розширити знання, а й сформувати навички, необхідні у майбутній професійній діяльності молодих фахівців.

Література:

1. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня, 2003. – №5. – С. 34-42.
2. Зобов А.М. Метод изучения ситуаций (case study) в образовании: его история и применение. – Элитариум, 2006. <http://www.elitarium.ru>
3. Ивбуле В.П. Методика обучения профессиональному общению на русском языке в социокультурных условиях Латвии (юридический профиль): Дис... канд. пед. наук. – М., 2003. – 191 с.
4. Методика преподавания русского языка как иностранного для зарубежных филологов-русистов: (Включенное обучение) / под ред. А.Н. Щукина. – М. : Рус. яз., 1990. – 233 с.
5. Михалкина И. В. Коммуникативное и языковое содержание обучения профессиональному общению специалистов в области внешнеэкономических связей: Дис... канд. пед. наук. – М., 1994. – 260 с.
6. Практическое руководство для тьютора системы Открытого образования на основе дистанционных технологий. / Под ред. А. М. Долгорукова. – Москва : Центр интенсивных технологий образования, 2002. – С. 21-44.
7. Robert K. Yin. Case Study Method: Design and Methods. – Los Angeles : Sage publications, 2009. – 217 p.
8. Jan Dul, Tony Hak. – Case Study Methodology in Business Research. – Boston, London : Heinemann, 2008. – 302 p.